

Рибнікова Еліна Юріївна

*аспірантка кафедри господарського права та процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ВИДІВ ПАЛИВА В УКРАЇНІ

В умовах сучасної глобалізації світової економіки посилюються процеси інтернаціоналізації світового ринку, спрямовані на розвиток міжнародних транспортних коридорів, які створюють сприятливі умови для вільного руху товарів. Попри важливість автомобільного транспорту для забезпечення діяльності всесвітнього ринку товарів, кожна країна має свої проблеми у сфері його функціонування, зокрема: розвиток транспортної інфраструктури, спрощення митних процедур, удосконалення транспортного законодавства та інше. Разом із тим, спільною для всіх країн є проблема забезпеченості автотранспорту паливно-мастильними матеріалами, для яких основними джерелами є нафта і нафтові продукти. На тлі їхнього дефіциту посилюється хвилювання суспільства щодо подальшої можливості покриття потреб у моторних паливах, що змушує уряди шукати альтернативні джерела для їхнього виробництва. Поряд із забезпеченням енергетичної незалежності країни, відмова від викопного палива сприятиме реалізації цілей Кіотського протоколу щодо стійкого розвитку, зокрема, що стосується зменшення викидів парникових газів.

У зв'язку із цим, для подальшого забезпечення національної економіки паливно-мастильними матеріалами багато країн світу, в тому числі і Україна, значну увагу приділяють переведенню вітчизняних автопарків на використання альтернативних, екологічних видів палива. Так, енергетична стратегія України на період до 2035 року серед своїх цілей називає стимулювання збільшення використання екологічних видів моторного палива, збільшення частки

екологічних видів палива в балансі їх споживання із забезпеченням стимулів до її нарощення [1].

Варто зазначити, що на необхідності їхнього використання робиться акцент і у Директиві 2009/28/ЄС. Так, у ст. 3 зазначається, що кожна держава-член має робити все можливе для того, щоб частка енергії, видобутої з відновлюваних джерел у всіх видах транспорту станом на 2020 рік дорівнювала, щонайменше, 10% її кінцевого споживання енергії в транспортному секторі [2].

Мотиви використання альтернативних видів палива є складними і багатогранними. Зазвичай, побоювання щодо ціни на викопне паливо і їхнього негативного впливу на навколишнє середовище мають неабияку роль у формуванні зацікавленості у виробництві альтернативних видів палива, але вони є недостатніми для забезпечення комерційного інтересу господарюючих суб'єктів для здійснення такої діяльності. На сучасному етапі відновлювана енергетика не може розвиватися за відсутності державної підтримки і її активний розвиток у транспортній сфері гальмується відсутністю належної правової регламентації, яка б змогла балансувати інтереси виробників і потенційних споживачів альтернативних видів палива.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює вітчизняний ринок альтернативних видів палива є Закон України «Про альтернативні види палива» від 14 лютого 2000 року, який визначає правові, соціальні, економічні, екологічні та організаційні засади виробництва (видобутку) і використання альтернативних видів палива, а також стимулювання збільшення частки їх використання до 20 % від загального обсягу споживання палива в Україні до 2020 року.

У світі відомий широкий спектр технологій і продуктів для виробництва альтернативних видів палива, але для України перспективними видаються рідкі біологічні види палива (далі – біопаливо): біоетанол та біодизель. Поняття «біопаливо» з'явилося із прийняттям вищезгаданого Закону України «Про

альтернативні види палива». Згідно із Законом, біопаливо – тверде, рідке та газове паливо, виготовлене з біологічно відновлювальної сировини (біомаси), яке може використовуватися як паливо або компонент інших видів палива [3]. З метою стимулювання виробництва біопалива 4 липня 2000 р. було прийнято Постанову КМУ «Про затвердження програми «Етанол» (втратила чинність 13.01.2011). Метою Програми було створення сприятливих умов для виробництва продукції з використанням біомаси, а також організація нових для України та переорієнтація існуючих виробництв на використання продуктів переробки відновної сільськогосподарської сировини – етилового спирту та його похідних [4]. Нажаль, впровадження зазначеної програми не забезпечило бажаної активності суб'єктів господарювання у виробництві біопалива.

Як видається, така ситуація багато в чому пов'язана з нераціональним використанням сировини, придатної для їхнього виробництва. Україна має сприятливі кліматичні та ґрунтові умови для забезпечення процвітання біоенергетичної галузі, тож нерозвиненість ринку біоенергетичної сировини є суттєвим прорахуванням державної політики як в аграрному, так і в енергетичному секторі. Як зазначає Г.М. Калетнік, окупність капітальних витрат на спорудження переробних заводів та закупівлю відповідних засобів переробки біосировини на паливо прямо залежить від сталого надходження біосировини. Біосировина у вигляді енергетичних культур (олійні та цукро-, крохмалевмісні), як свідчать літературні джерела і вітчизняний досвід, є надійним складником розв'язання проблеми розвитку біопалив у країнах світу [5, с.11].

В Україні провідна роль як сировини у виробництві біоетанолу належить зерновим культурам і мелясі із цукрових буряків, а біодизеля – ріпаку і соняшнику [6, с.110]. Проте, існуючий ресурсний потенціал використовується не для власних потреб, а для експорту, що значно сповільнює перехід нашої

країни на екологічне паливо. Так, за даними USDA, станом на 2016 рік, наша країна займає четверте місце за рівнем експорту кукурудзи у світі після США, Аргентини та Бразилії. Частка українського експорту у світовій структурі експорту кукурудзи становить 13 % [7].

В свою чергу, ріпак, взагалі є винятково експортною культурою на вітчизняному аграрному ринку. Ріпак – ліквідний товар, який характеризується стабільними і високими закупівельними цінами протягом усього року. Україна займає третє місце в рейтингу світових експортерів ріпаку, поступаючись при цьому Канаді та Австралії [8, с.81]. У той час як, Україна нехтує своїми запасами ріпаку, у Європі ріпакове пальне успішно використовується вже кілька років, стаючи все популярнішим. У багатьох європейських країнах його можна придбати на будь-якій заправці, причому значно дешевше, ніж традиційний дизель. Україна прагне у майбутньому стати членом Європейського Союзу, проте на європейському ринку виступає лише як постачальник дешевої сировини. Тож, Уряду найближчим часом необхідно переглянути свою експортну політику стосовно сировини, придатної для виробництва біопалива.

Аналізуючи перспективи розширення вітчизняного ринку біопалива, слід звернути увагу на те, що його функціонування може мати позитивний вплив на розвиток сільськогосподарських угідь та загальне піднесення сіл: збільшення попиту на сировину для біопалива сприятиме багатофункціональності сільського господарства, оскільки воно забезпечуватиме стимул в економіці сільського господарства через створення нових джерел прибутку.

Варто зазначити, що незважаючи на значні переваги біопалива поряд із традиційними видами палива, доцільність їхнього виробництва у багатьох країнах піддається сумнівам. Вважається, якщо обсяги використання біоенергетичних культур будуть збільшуватися, знадобляться досить великі площі землі для їхнього вирощування, що призведе до скорочення посівних площ для продуктів харчування і, як наслідок, світові ціни на останні будуть

зростати. Противники біопалива вважають, що негативний вплив від використання традиційних видів палива на екологію і економіку країни є ніщо у порівнянні з загрозою голоду та підвищенням цін на харчові продукти. Як зазначив колишній генеральний секретар ООН Кофі Аннан, збройні конфлікти у світі дедалі частіше виникатимуть через прісну воду і доступні продукти харчування, а зовсім не через мінеральні енергоносії [9].

Побоювання щодо негативних наслідків розвитку ринку біопалива на харчову промисловість країни дійсно мають місце бути. У зв'язку із цим, з метою попередження кризових явищ, державним органам необхідно безперервно проводити моніторинг як вітчизняних, так і зарубіжних ринків біоенергетичної сировини та ринків продуктів харчування. Забезпечення правильного балансу між потребами харчової промисловості та біоенергетичної є вірним шляхом до отримання лише зисків від переведення національного автопарку на біопаливо.

Список використаної літератури:

1. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» : постанова КМУ від 18 серпня 2017 № 605-р // Урядовий кур'єр. –2017. – № 167
2. Про альтернативні види палива : Закон України від 14 січня 2000 р. № 1391-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 12. – Ст. 94.
3. Директива європейського парламенту та ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 року [Електронний ресурс]. / Офіційний вісник ЄС. Режим доступу до ресурсу:
http://saee.gov.ua/documents/dyrektyva_2009_28.pdf
4. Про затвердження програми «Етанол» : постанова КМУ від 7 липня 2000 № 1044 // Офіційний вісник України. –2000. – № 27. – Ст.1126

5. Калетнік Г. М Розвиток ринку біопалив в Україні// Біоенергетика. – 2013. – № 1. – С. 11-16.
6. Козловський С.В Розвиток біоенергетики у Вінницькій області в контексті продовольчої безпеки / С.В. Козловський, Ю.В. Онищук Ю.В, Е.А. Кіреєва. – Економічні науки №1 (56) 2012. – С. 107-114
7. World Agricultural Supply and Demand Estimates [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://usda.mannlib.cornell.edu/usda/current/wasde/wasde-07-12-2017.pdf>
8. С. А. Чехов Ринок ріпаку в Україні // Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки. - 2015. - № 27. - С. 77-83.
9. Продовольча криза – криза глобальна [Електронний ресурс]. / Офіційний Зеркало недели. – Режим доступу до ресурсу: https://dt.ua/ECONOMICS/prodovolcha_kriza_problema_globalna.html